

<https://helda.helsinki.fi>

---

## Väinön tyttäret ja viimeiset vuodet Amerikassa

### Salmesvuori, Päivi

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura  
2022

---

Salmesvuori , P & Salmi-Niklander , K 2022 , Väinön tyttäret ja viimeiset vuodet Amerikassa . julkaisussa S Suodenjoki , K Salmi-Niklander , M-O Seppälä , P Salmesvuori , A Rajavuori , M Pollari & A Heimo (toim) , Lannistumaton : Matti Kurikan haaveet ja haaksirikot kolmella mantereella . Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia , Nro 1481 , Suomalaisen kirjallisuuden Seura , Helsinki , Sivut 231 245 .

---

<http://hdl.handle.net/10138/346760>

---

cc\_by\_nc\_nd  
publishedVersion

---

*Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.*

*This is an electronic reprint of the original article.*

*This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.*

*Please cite the original version.*

# Väinön tyttäret ja viimeiset vuodet Amerikassa

*Päivi Salmesvuori*

 <https://orcid.org/0000-0002-7948-8883>

*Kirsti Salmi-Niklander*

 <https://orcid.org/0000-0003-0552-1801>

Suomesta minä en toivo enää minun eläessäi mitään, mutta Suomen kansan uskon vielä tulevan olemaan huomattavana tekijänä siinä kansainvälisessä uudesta-syntymisessä, joka varmasti on edessä. Tiedän varmasti, mitä tulemassa on, tiedän sen varmemmin kuin tiesin suurlakon tulon (jota kumminkin odotin) mutta sitä en ole vielä saanut tietää, missä muodossa ja kuinka pian se suuri käänne tulee tapahtumaan. Olen nykyisin täydessä työkunnossa ja ammennan kaikkialla-läsnä-olevaisuuden tietolähteestä yhä selvempiä piirteitä siitä uudesta elämän-muodosta, johon ihmiskuntaa nykyisin varovasti mutta suurimmalla varmuudella johdetaan.<sup>1</sup>

Matti Kurikka kirjoitti Suomeen vuonna 1910 lopullisen kuuloisia sanoja. Hän ennusti maalle hyvää mutta koki, ettei itse enää olisi osallinen Suomen politiikassa. Lainauksen lopussa hän viittaa optimistisesti

1 Kurikka 6.6.1910 entiselle "elämäläiselle" Matti Turuselle. Kirjeenvaihtoa, Matti Kurikan arkisto, TA.

visioon, jossa koko ihmiskuntaa viedään kohti jotakin parempaa. Kurikka prosessoii jatkuvasti uudenlaisia versioita ihanneyhteiskunnasta.<sup>2</sup> Sointulan tarina ei hänestä ollut epäonnistuminen vaan pikemminkin väli-etappi, kokeilu, josta hän otti oppia ja jonka avulla hän kehitteli ajatusta ihanneyhteisöstä eteenpäin. Hän totesi: ”Mutta mehän olemme joka tapauksessa saaneet kokemusta. Mehän nyt tiedämme, miten sointulaa ei ole perustettava. Aivan toisesta päästä olisi siis kodintarpeessa olevain neitosten alotettava.”<sup>3</sup>

Kurikka oli aktiivisesti mukana New Yorkissa toimivassa Imatra-töväenyhdistyksessä. Se oli perustettu 1890, ja siihen saivat alusta lähtien kuulua yhtä hyvin naiset kuin miehet. Vuoden 1910 joulukuussa yhdistys aloitti Kurikan ehdotuksesta työnvälityksen. Erityisesti naisille olisi ollut tarjolla enemmän palveluspaikkoja kuin heitä oli saatavilla. Vuoden aikana 135 naista ja 50–60 miestä oli saanut työpaikan yhdistyksen avulla.<sup>4</sup> Kurikka näki läheltä nuorten naisten saapumisen ja asettautumisen uuteen paikkaan.

Nainen olisi avaintekijä uudessa yhteiskunnassa, ja niinpä Kurikka lanseerasi ajatuksen Väinön tyttärien yhteisöstä. Ajatus liittyi ilmeisesti Kurikan suunnitelmiin käynnistää uusi ihannesiirtola Vancouverin seudulla.<sup>5</sup> Hän kirjoitti 1911 Vancouverista Suoma Tuupalle:

Kehottaisin Teitä tulemaan muitta mutkitta tänne, hankkimaan itsellenne maapaikan, joita ei ole vaikea täällä saada, ja perustamaan naisten sointulan. Missä suhteessa se tulisi mies-sointulaan olemaan, siitä voitaisiin sitten keskustella. Mahdotonta ei ole, että me riittävästi keskusteltuamme voisimme yksituumaisesti alottaa aivan uuden rakennuksen, jossa minä olen valmis asettamaan naiset erityisen arvokkaalle asteelle.<sup>6</sup>

2 Kurikan uusista Sointula-suunnitelmista yllä mainitussa kirjeessä Turuselle.

3 *New Yorkin Uutiset* 14.9.1912.

4 Imatra Society, [https://en.wikipedia.org/wiki/Imatra\\_Society](https://en.wikipedia.org/wiki/Imatra_Society), haettu 3.4.2020. Imatra I -yhdistyksestä yleisesti ks. Liski 1981; *Kalevainen* 5/1915, 6.

5 Kurikka matkusti Vancouveriin järjestämään uudelleen Kalevan Kansaa kesällä 1911. Sinne päästyään hän yritti kannattajineen jatkaa Sointulan ihannesiirtokunnan toimintaa Malkosaarella, mutta yritys epäonnistui. *Helsingin Sanomat* 17.6.1911, 5; *Sosialisti* 25.8.1911, 6; *Työmies* 20.9.1911, 5.

6 Kalemaa 1978, 225–226.

Suoma Mathilda Tuuppa (s. 1884) kytkeytyi monin tavoin Matti Kurikan viimeisten elinvuosien tapahtumiin. Hän opiskeli Helsingin yliopistossa 1907–1908 ja osallistui vuosina 1908–1912 Mustalaislähetyksen toimintaan kirjoittaen muun muassa runoja Mustalaislähetyksen lehtiin.<sup>7</sup> Yhdysvaltoihin hän matkusti Suomesta toukokuussa 1910.<sup>8</sup> Uudella mantereella Tuuppa pestautui *New Yorkin Uutisten* aputoimittajaksi ja tutustui viimeistään tässä vaiheessa lehteä päätoimittavaan Kurikkaan.<sup>9</sup>

Kurikan kirjeen innoittamana Suoma Tuuppa ilmeisesti kävi tutkailemassa Kurikan suosittellemaa maatilaa kesällä 1911. Tuuppa ei kuitenkaan jäänyt Vancouveriin vaan päätyi palaamaan varsin pian Suomeen naimisiin mennäkseen.<sup>10</sup> Kurikka ei lannistunut tästä, vaan käytti ideansa mainostamiseen Imatra-yhdistykseen kytkeytynyttä lehteä *New Yorkin Uutisia*. ”Väinön tyttären kutsumus” -otsikolla hän kirjoitti juttusarjan, jonka suuntasi erityisesti töissä käyville naisille. Monet heistä toimivat palvelijana. Kurikka arvioi, että tulevaisuudessa sulhasen löytäminen tulisi olemaan vaikeaa ja sen vuoksi naisten kannattaisi pohtia, miten luonnonmukaisen kaipuun voisi tyydyttää mahdollisimman ihanteellisesti ja luonnollisesti. Hän viittasi muun muassa ”mainareihin”, jotka ottivat velkaa ja olivat epäluotettavia. Kurikka totesi, että he eivät osaa tehdä eroa vapauden ja vallattomuuden välillä. Kurikan mukaan:

Jokaisella neitosella, joka sukupuoli-rakkautta kaipaa, on edessä, joko antautua materialistien nyt jo yleiseen opettamaan rotumurhaamis-keinoon, salaa rikollisesti tyydytellen sukuvietillisiä taipu-

7 Helsingin yliopiston matrikkeli 1907: 31080. Tuuppa Suoma Mathilda, [https://www.helsinki.fi/sites/default/files/atoms/files/ylioppilasmatrikkeli\\_1905\\_1907.pdf](https://www.helsinki.fi/sites/default/files/atoms/files/ylioppilasmatrikkeli_1905_1907.pdf), viitattu 14.9.2020; *New Yorkin Uutisten joulualbumi* N:O 1, 1.1.1914, Muutamia piirteitä ”New Yorkin Uutisten” historiasta.

8 Siirtolaisuusinstituutin tietokanan mukaan Suoma Tuuppa matkusti Suomesta Yhdysvaltoihin 18.5.1910. Siirtolaisuusinstituutin Siirtolaisrekisteri – matkustajaluettelo, [https://siirtolaisrekisteri.siirtolaisuusinstituutti.fi/passenger\\_list/818277/](https://siirtolaisrekisteri.siirtolaisuusinstituutti.fi/passenger_list/818277/), haettu 8.7.2021.

9 *Viesti: New Yorkin Uutisten Joulualbumi* (1914), 164.

10 *New Yorkin Uutiset* 18.9.1912, nimimerkin ”Tyttö” kirjoitus: ”Suoma Tuuppa jo kävi maita katselemassa ja Hanna Lehtinen lupasi myydä parhaan hameensa asian eteenpäin viemiseksi, mutta hetkellistä oli sekin innostus. Suoma Tuuppa löysi oman armaan, meni Suomeen ja laulelee nyt ylistyslauluja Lemmen Jumalattarelle, ja on niin sanomattoman onnellinen oman kullan kainalossa, mikäli voi niistä kirjeistä päättää, joita hän meille kirjoittaa.” *Turun Sanomissa* ja *Tampereen Sanomissa* julkaistiin 18.8.1909 kihlausuutinen ”Suoma Tuuppa Tampereelta ja proviisori Akseli Kronqwist Himangalta”. Heidän mahdollisista yhteisistä vaiheistaan ei kuitenkaan löydy lisätietoa.

muksiaan tahi itsekasvatus-työtä harjottaen, huokaillen odottaa aikaa parempaa. Sillä välin kaikellaiset keinottelijat, hiiviskellen heidän keskuudessaan, viettelevät heiltä pois heiän säästönsä, upottaen ne joko tietämättään tahi itsetietoisina huijareina sellaisiin liikeyrityksiin, joitten perustajain persoona yksinään jo takaa niille kukistumisen.<sup>11</sup>

Kurikka näki rakkautta janoavat suomalaisnaiset helppoina kohteina itsekkäille miehille, joita hänen arvionsa mukaan kiinnostivat satunnainen seksi ja naisten rahat. Kurikka mietti, että New Yorkissa olisi noin sata nuorta suomalaistaustaista naista, ja ehdotti, että nämä perustaisivat yhteisen kodin, jonne voisi loma-aikoina mennä lepäämään, hoitamaan terveyttä ja ”saamaan vaihtelevaisuutta elämääne, nauttimaan runollista rauhaa luonnon helmassa!”<sup>12</sup>

Kurikka laski, että jos jokainen laittaisi vuodessa noin viisi dollaria, silloin kertyisi jo pääomaa, jolla maatilan ostamisesta aiheutunutta velkaa saisi lyhennettyä. Farmi toimisi osakeyhtiönä, ja sinne palkattaisiin ”taattu” ja sairaanhoitoon perehtynyt henkilö. Kun taloon hankittaisiin muutama lehmä, kanoja ja mehiläisiä, siitä tulisi omavarainen. Jokainen jäsen voisi käydä lepäämässä ja tehdä siellä töitä ruokapalkalla emännän apuna. Tällainen yhteisesti omistettu maatila toisi kodin avioliittoa vailla oleville. Kurikka maalasi tilasta jokaisen oman linnan, jonne vetäytyä välillä turvaan.<sup>13</sup>

Kurikka selitti, että markkinayhteiskunta oli miesten rakentama ja yhä useampi mies halusi pysyä naimattomana mutta silti nauttia seksistä. Tämä saattoi naiset hankalaan tilanteeseen, koska yhtäältä nainen sai kantaa sukupuoliyhteyden seuraukset eli lapset ja toisaalta koska Kurikan mukaan ”[m]iehen ensimmäinen ajatus on tulojen saanti, naisen ensimmäinen ajatus on sulhon (hellyyden) saanti”.<sup>14</sup>

Kurikka viittasi utopistin ja osuustoiminnan isäksi nimitetyn Robert Owenin kehotukseen mennä maalle ja ryhtyä omavaraiseksi. Luonto

<sup>11</sup> *New Yorkin Uutiset* 14.9.1912.

<sup>12</sup> *New Yorkin Uutiset* 14.9.1912.

<sup>13</sup> *New Yorkin Uutiset* 14.9.1912.

<sup>14</sup> *New Yorkin Uutiset* 14.9.1912.

tarjoaisi rauhaa ja rentoutumista. Kurikka perusteli ajatustansa myös yhteiskunta-analyysilla ja, kuten hän sanoi, sosialistisella talousopilla. Hän nosti esiin kolme pääkohtaa:

1) On siirrytty pois ”perhe-elämälle nojaavasta ja kotia suojelevasta järjestelmästä markkina-yhteiskuntaan, jossa perhe-elämän vaatimuksille – mikäli ne ovat ristiriidassa pelihuijauksen kanssa – ei anneta mitään arvoa ja joka on kaiken aikaa tehnyt parastaan hajottaakseen koteja, ajassa äitejä ja lapsiakin hirvittävään tehdasorjuuteen”.

2) Tämä kehitys on vienyt vuosikymmeniä, vuosisadankin, eikä nykytilaa saa parannetuksi muutamassa vuodessa. Siihen kuuluu vuosikymmeniä, jopa vuosisata.

3) Ainoa apu tällaisessa laittomassa elossa on turvautuminen luonnon voimiin. Järjestäytyminen on luonnon voimien oikeanlaista käyttämistä ja luonto ”aina ennenkin on sekä eläinkuntaa että ihmiskuntaa auttanut suojelemaan itseään”.<sup>15</sup>

Kurikka suostutteli lukijoita mukaan selittämällä, ettei mikään ”luonnonlaki tiedä mistään ’naimisiin menemisestä’”. Hän kuvasi, että mikäli joku naisista päättää haluta tulla äidiksi, hänellä pitäisi olla täysi vapaus ja muiden hyväksyntä valita lapselleen sopiva isä. Kurikka selitti, että perhe on nyky-yhteiskunnassa kriisissä. Tämän näkee muun muassa siitä, että monet lapset ovat töissä tehtaissa, isät työttömiä ja nuoria tyttöjä kaupitellaan poliisilaitoksen turvissa. Selkeä johtopäätös hänen mielestään oli: ihmiskunnan ainoa toivo on järjestää lasten saaminen ja kasvatus uudella tavalla ja sisarellisesti toisiaan tukien. Kurikka suostutteli lukijoitaan me-muotoa käyttämällä:

Kun meitä on näin paljon, niin voimme aina palkata lakimiehen suojelemaan jokaista yksityistä sisartamme. Silloin ei kukaan meihin pysty. Tyhmäin ja raakalaisten pilkan me annamme heille naisellisella suloudella ja hellyydellä anteeksi. Silloin kun teistä yksi joukosta näin puhuu, te ymmärrätte häntä, Väinön tyttäret, ja te tiedätte millainen kutsumus on teillä silloin auki.<sup>16</sup>

<sup>15</sup> *New Yorkin Uutiset* 14.9.1912.

<sup>16</sup> *New Yorkin Uutiset* 14.9.1912.

Kurikka arvosteli väsymättömästi sekä marxilaisia sosialisteja että kapitalistista järjestelmää. Hänen ratkaisunsa toimivaksi yhteiskunnaksi palautui yhteistyöhön ja järjestäytymiseen. Osuuskunta-aate tarjosi hänestä tähän parhaan mallin. Hän korosti, että hänen ehdottamansa ratkaisu oli sopuosoinnussa voimassa olevien lakien kanssa. Naisten ei tarvitsisi laiminlyödä ”äitivelvollisuuksiansa”, ja silti naisilla säilyisi myös yksityiskodin perustamisen mahdollisuus.<sup>17</sup> Kurikan ajattelua kehysti myös ajatus suomalaissiirtolaisista kalevalaisena ihannekansana. Hän kuului New Yorkissa miesten salaseuraan nimeltä Kalevan Ritarit ja oli perustanut Brooklyniin alaosaston eli ”majan”, jonka johdossa toimi. Näitä alaosastoja oli Yhdysvalloissa lukuisia. Ritareita oli toistatuhatta, ja he olivat sitoutuneet tukemaan suomalaisia ja pitämään yllä kansallistunnetta. Naisille oli rinnakkaisjärjestö Kalevan naiset.<sup>18</sup>

Kurikka kehitti Väinön tyttärien yhteisöä *New Yorkin Uutisissa* kokonaisen juttusarjan verran syyskuussa 1912. Ennen sarjan toista osaa lehdessä oli ”kirjeenvaihtajalta” juttu brittiläisen ”hermotohtorin”, neurologi Henry Headin (1861–1940) luentomatkasta. Tuo kirjeenvaihtaja oli Matti Kurikka. Jutun otsikko ”Aikamme kulttuurinaiset” viittasi Headin ajatuksiin naiskysymyksestä. Kurikan mukaan nämä kulttuurinaiset olivat itsenäisiä ylemmän luokan naisia, jotka ansaitsevat mielellään ”pari sataa puntaa vuodessa” jakamatta sitä aviopuolison kanssa. Tällainen ”neitonen kieltäytyy uhrautumasta avioliittoon jo siitäkkin syystä, että hän tietää voivansa pukeutua ja hoitaa itseään paremmin ollessaan yksinäisenä”. Nämä naiset, joita alkoi olla koko ajan enemmän, muodostivat kirjoittajan mukaan itse omat lakinsa, eikä äitiys kiinnostanut heitä velvollisuutena. Nämä naiset elivät itsenäisinä ja riippumattomina 20–35-vuotiaiksi: ”Vasta sitten he heräävät kaipaamaan rakkautta, omaa kotia ja puolisoa. Mutta 35-vuotiaina he ovat valjuuntuneita vanhoja pii-koja.” Kurikka siteerasi Headia:

[A]ikamme nainen on paraikaa keskeneräinen. Me emme tiedä hänen tulevaisuuttaan, sillä hän on sulatus-padassa. Mutta mikään

<sup>17</sup> *New Yorkin Uutiset* 14.9.1912.

<sup>18</sup> Linnoila 1933, 321; Koivukangas 2008.

aikakausi ei ole tarjonnut jännittävämpää kysymystä kuin se, mitä tuossa padassa olevasta aineesta lopulta tulee pysyvään muotoon muovaantumiaan. Siitä tulee kenties riippumaan tulevan sukupolven johtava nainen.<sup>19</sup>

Toimittaja Kurikka totesi uutisen lopuksi, että ”voidaksemme omia askeleitamme ajoissa suunnata tulevaisuutta kohti, meidän on tunnettava nykyisyys”. Kurikka maalasi lukijoilleen ikään kuin varoittavan kuvan siitä, mihin naisten liiallinen itsenäisyys saattaisi johtaa. Mitä keskiluokan naiset edellä, sitä työväenluokan naiset perässä, saattoi olla ajatuksena.

Väinön tyttäriä käsittelevän juttusarjansa toisessa osassa Kurikka korosti, että toki mies ja nainen voivat hankkia ”avio-laisenssin”, jos se on heille mahdollista. Mutta samaan aikaan ”uudenajan nainen” voisi kertoa ennen seurustelun vakavoitumista mahdolliselle sulhaselleen, että tämän olisi suostuttava luovuttamaan mahdolliset yhteiset lapset ”yhteiskotiin”, mikäli he eivät pysty perustamaan omaa yhteistä kotia. Jälleen Kurikka korosti, että he voisivat ottaa lapset sieltä pois milloin tahansa, jos tilanne muuttuisi. Hän arveli, että kun naiset pääsevät yhteistoiminnan makuun, he eivät halua luopua siitä.<sup>20</sup>

New York oli Kurikan mielestä ”himokeskus”, jossa ”voimakkaasti ajattelevat ja samalla himojensa tyydyttämistä jahtaavat ihmis-urokset liikkuvat kaikkialla, niin tuollainen aivan viattomastikin ’miehelähän mielivä’ neitonen tietämättään joutuu helposti turmiolliseen himovirtaan, joka häntä etenkin nukkumaan mennessä ja unessa riuhtoo mukanaan”.<sup>21</sup>

Kurikan juttusarja herätti välittömästi keskustelua New Yorkissa asuvien suomalaistaustaisten naisten parissa. Jo 18.9.1912 ilmestyneessä lehdessä oli nimimerkin ”Tyttö” kirjoitus. Se alkoi kommentoimalla Kurikan sarjan nimeä ”Väinön tyttärien kutsumus”:

19 *New Yorkin Uutiset* 18.9.1912.

20 *New Yorkin Uutiset* 18.9.1912.

21 *New Yorkin Uutiset* 18.9.1912.



No siinä otsake, joka sai meidät tytöt oikein kilvan lukemaan viime lauantain N. Y. Uutisten toimitus-osastoa. Mitähän se M. K–a meille nyt työksi esittää, näin me huudettiin kun joku joukosta haki Uutisen painosta jo perjantai-iltana, jota me Imatran ravintolassa hartaasti tutkittiin – juuri samalla paikalla jossa kaksi rakastunutta edellisenä iltana koitti lukea toistensa silmistä sen onnellisen ja autuaaksi tekevän vakuutuksen ettei se paras ystävä milloinkaan hylkäisi.<sup>22</sup>

Kirjoittaja kysyi, eivätkö miehet kaippaa ollenkaan hellyyttä ja tulotko vain ovat heille pääasia. Seuraavaksi kirjoittaja totesi, että kyllä ne tulot ja toimeentulo ovat naisillekin ykkösasia. Hän lisäsi ironiseen sävyyn, miten romanttinen rakastuminen voisi tosin vaikuttaa niin, että rahapuoli unohtuu:

No, en nyt vanhoa voi, jos oikein mieluinen ystävä, sellainen oikea sielun ystävä, mielikuvitusteni sankari ilmestyisi, niin tuskinpa muistaisin lainkaan ottaa selvää hänen tuloistaan, ajattelisin vaan ”jos vaan meillä on rakkautta, niin Jumalalla on rikkautta”, sillä silloin on aina parempi toivo tuloistakin kun kaksi rakastavaista yhteen hiileen puhalttaa ja yhtä tupaa lämmittää.<sup>23</sup>

Kirjoittaja totesi, että ymmärsi parhaiten ajatuksen, ”että tyttöjen pitäisi järjestyä siltä varalta koteja laittamaan ja toisiaan turvaamaan että jos ei sitä omaa armasta lainkaan sattuisi saamaan, niin olisi elämän mahdollisuudet taattu ilman sitäkin”. Hänen mukaansa toiset naiset olivat kuitenkin hänen kanssaan yhtä mieltä siitä, että yhteistoiminta miesten kanssa on paljon mieluisampaa kuin miesten ja naisten erillään olo.<sup>24</sup>

”Väinön tyttärien kutsumuksen” kolmannessa osassa kuuluu närkästynyt Kurikka. Kritiikki oli osunut maaliinsa. Hän latasi seuraavasti:

22 *New Yorkin Uutiset* 18.9.1912

23 *New Yorkin Uutiset* 18.9.1912

24 *New Yorkin Uutiset* 18.9.1912.

Sille joka edelleen salaisesti ajattelee naista miehen kylkiluuksi ja pitää kaikin puolin oikeana ja kohtuullisena, että nainen tunnustaa vihkimistilaisuudessa miehen omaksi pääkseen, jolle hänen tulee alamainen olla, niin, sellaiselle tietysti on turhaa puhua sellaisten yhteiskuntaolojen mahdollisuudesta, jossa nainen voi itsenäisesti ajatella avioliiton perustamista ja omaan itsenäiseen talouteen turvautumista. Sehän olisi muka kauheata! Eihän mies ole silloin enää mieskään, jos ei hän saa kantaa käsivarsillaan naikkostaan ja ylpeillä siitä, että hän se on se, joka ”akkansa elättää”.<sup>25</sup>

Kurikka meni niin pitkälle, että kehotti naisia kosimaan itse eikä vain odottamaan kosituksi tulemistä. Hän ehdotti, että voisi vaikka sanoa ”toverilleen niin kuin vertaiselleen vapaan ihmisen sopii, että ’sinun kanssasi voisi meikäläinen ruveta vaikka talosille”. Hän huomautti, että nykyään varakas leski tai ”harvinainen, ihailtu kaunotar” saattoi jo toimia niin. Hän rohkaisi nuoria naisia, joilla ei ollut paljoa varoja, aktiivisuuteen ja oma-aloitteisuuteen avioliittoa suunnitellessa. Jos nuo satakunta nuorta naista hankkisivat yhteisen tilan, toisi se heille turvaa. He olisivat ”järjestyneinä lujaksi sisarkunnaksi valmiina kaikki yhden ja yksi kaikkien puolesta pitämään puoliaan tyyliä maailmaa vastaan”. Kurikka kuvitteli, miten tila alkaisi kukoistaa ja työllistää ensin emännän, sitten jopa osan pariskunnista. Aate leviäisi Amerikassa ja siitä tulisi esimerkki suomalaisen naisen vaikutusvallasta: ”Suomalainen nainen ei enää tyydy riitelemään itselleen äänivaltaa eduskuntiin, vaan luonnon ikuisten orgaani-lakien avulla auttaa itse itseään.” Hän huomasi, että käytännön toteutus lähenei Sointulaa, ja totesi, ettei sitä tarvitse kutsua sillä nimellä, vaan asukkaat saisivat itse päättää, miksi yhteisöä kutsuisivat. Eittämättä *Sointula*-sana kantoi mukanaan ajatusta epäonnistumisesta.

Kurikka kiteytti, mikä Väinön tyttärien kutsumus olisi huipussaan. Se olisi

<sup>25</sup> *New Yorkin Uutiset* 21.9.1912.

niin korkea, niin käytännöllinen ja kuitenkin ihanteellinen, että he tulisivat varmasti vaikuttamaan tulevan korkeamman yhteiskunta-muodon ja ylevämmän rodun alkamiseen enemmän kuin kaikki mantereen vallattomat korkeakoulujen läpi kulkeneet neitokset, jotka ovat unohtaneet, että koko maapallon elämän korkein jumalallinen tehtävä on yhä korkeampien ihmisolentojen luominen.<sup>26</sup>

Kurikan ajattelussa kuuluu darwinistinen kaiku, mikä oli myös teosofialle tyypillistä. Teosofit olivat ekumeenisesti eri uskontoja hyväksyviä ja teologisesti avarakatseisia. Tällaiseen ajatteluun istui rasismien vastaisuus, mutta se oli pettävä, koska teosofit ajattelivat, että eurooppalaiset valkoihoiset ovat kehityksen korkeimmalla tasolla.<sup>27</sup> *New Yorkin Uutisissa* Kurikka asettaa Väinön tyttäret korkeammalle kuin koulutetut naiset, joista hermotohtori Head myös oli puhunut. Suomalaisten naisten jälkeläisistä tulisi aiempaa viisaampia kansalaisia, jotka voisivat entisestään parantaa yhteiskuntaa.

Kurikan idea ei syyttänyt sankkoja joukkoja suomalaisnaisia. Kurikan ihailijoita oli kuitenkin runsaasti sekä Suomessa että Pohjois-Amerikan suomalaisyhteisöissä. Monet heistä olivat kohdanneet hänet puhujana tai opettajana, mutta vielä useammat olivat tutustuneet Kurikkaan hänen kirjoitustensa kautta. Esimerkkejä Kurikan kirjoitusten kommentoinnista löytyy sekä painetuista lehdistä että muista paikallisjulkaisuista. Matti Kurikan ihailija Rockportin suomalaisyhteisössä oli Mary Johansson, joka kirjoitti aktiivisesti käsinkirjoitettuun *Walotar*-lehteen vuosina 1911–1912. *Walotar*-lehteä toimitti vuodet 1903–1925 raittiusyhdistys Walon Leimu.<sup>28</sup> Kirjoituksessa ”Kyökkipiian havantoja Perunia

26 *New Yorkin Uutiset* 21.9.1912.

27 Huhta 2021, 77–79. Teosofiasta nationalismiin kontekstissa ks. Harmainen 2020, 185–188. Kurikka ei tässä vaiheessa ollut enää tyytyväinen teosofeihin. Kirjeessään Turuselle Kurikka kertoi olevansa yhteydessä Amerikan Unitaareihin, jotka olivat hänen mukaansa totuuden tutkijoita ja ”yleisen veljeysoopin julistajia, niinkuin teosooftkin –”. Suvaitsevaisuus on heidän keskuudessaan erityisesti huomattavana piirteenä, joka ei suinkaan ole laita teosooften keskuudessa.” Kurikka Matti Turuselle 6.6.1910, Kirjeenvaihtoa, Matti Kurikan arkisto, TA.

28 Salmi-Niklander 2017. Raittiusyhdistys Walon Leimun arkistot ovat Finnish American Heritage Centerin kokoelmissa (Hancock, Michigan).

Pasta”<sup>29</sup> näkyy vahvasti Kurikan antama innoitus. Kirjoittaja vertaili perunankeittoa agitaatiotyöhön:

Aina kun laitan Perunia Pattaa muistuttanet mullen ihmis elämän kehitystä kun. matti kurikallen pun sahamine keväntuloa. teistä ehkä joku väittää ettäse muisluttaa nalkäisen vatsan hyvän vointia seon totta se kyllä muistu sittäkin mutta antakas kunselitän enkä yhtän naura. mitä yhtäläisytä näjen naisä. nimitai ihmissiellus Ja perunan keitos, mintäyty teitän viettä ajatusi kyökin.<sup>30</sup>

Kirjoittaja kuvailee, miten perunat pysyvät ensin padan pohjassa ”tynnen kylmänä”, mutta ”yhtääkiä rupia pasta kulun kauhia porinaa ikän kun perunat olis nostanet kauhejan taisellun tahtojen sälittä murskatta toinen toisensa rautaisen pattan laitan”. Huolellisen emännän hoidolla saadaan padasta kuitenkin pian kuulla ”tasaista purinaa”. Samoin toteutuu ”ihmissielun kehitys”, jota kirjoittaja käsittelee me-muodossa: luennoitsijan puheet ”elämän suurista kysymyksistä Welvolisuusista ja oikeuksista” eivät herätä kuulijoissa tunteita, ennen kuin ”ihmistahto herää ja innostu tahto yhrellä hypäyksellä”. On hyvinkin mahdollista, että Mary Johansson olisi kuullut Kurikan puheita, ja joka tapauksessa hän on mitä ilmeisimmin lukenut Kurikan tekstejä. Tästä kertoo hänen toinen *Walotar*-lehteen laatimansa kirjoitus, jossa hän arvioi kriittisesti Kurikan ajatuksia äitiydestä naisten pyhänä ja tärkeimpänä tehtävänä sekä viittaa tuoreeltaan Kurikan ideoimaan Väinön tyttäret -osuuskuntaan<sup>31</sup>.

Väinön tyttären idea kehkeytyi Kurikan mielessä yhtäältä monien naimattomien suomalaisnaisten saapuessa New Yorkiin ja toisaalta siksi, että Sointula-idea miesten ja naisten yhteisönä ei tuntunut innostavan 1910-luvun alussa. Keväällä 1912 Kurikka oli elämäniloinen ja täynnä tarmoa. Hän kirjoitti, miten

29 ”Perunia Pasta” tarkoittaa mitä ilmeisimmin perunakattilaa.

30 *Walotar* 10.3.1912.

31 *Walotar*, syyskuu 1912.

elämäni on niin pulppuavaa, että minä en tosiaankaan tiedä, kuinka minä kaiken sen onnistun saamaan paperille, mikä minusta pyrkii väkisin virtaamaan, mutta kaikenlaiset pikkuvastukset yhäti estävät rauhassa pääsemästä – –. Aivan hätäisesti hotasin kirjoittaa yleiset perusteet ajatus-tavastani paperille ja annoin ne julkaista ”Uusi Rotu” nimisessä julkaisussa.<sup>32</sup>

Kurikka halusi esikuviansa tavoin kirjoittaa aatteensa johdonmukaiseksi teokseksi, jota jälkipolvet voisivat lukea. Hän näki itsensä antiikin filosofien kaltaisena opettajana tai messiashahmona, jolla olisi opetuslapsia. Kurikka haaveili perustavansa uudenlaisen koulun. Siihen hän valitsi oman aatemaailmansa jakavia opetuslapsia, joista kasvattaisi uuden Sointulan kasvatteja. Heitä yhdistäisi terveellinen elämäntapa, ei tupakkaa, alkoholia tai lihaa; tavoitteina olisivat sukuvietin vaarojen ymmärtäminen ja kärsivällisyys, suuttumaton mieli.<sup>33</sup>

Nuoria seuraajia ei kuitenkaan ilmaantunut miehistä eikä naisista. Naisten osuuskunnan perustaminen oli ollut yritys saada uudenlainen sointula-aate kukoistamaan. Kun innostusta ei syntynyt, Kurikka alkoi jälleen puuhata miesten ja naisten osuuskuntaa. Hän harmitteli, ettei hanke sytyttänyt vaan vain muutamat olivat kiinnostuneita.<sup>34</sup>

Kurikka osti vuonna 1913 maatilan Connecticutista. Sen pinta-ala oli noin 300 eekkeriä eli 121 hehtaaria. Tilan nimeksi tuli Penkere.<sup>35</sup> Hän kirjoitti iloisen sisarelleen kanoista, hanhista, ankoista ja yhdestä hevosestaan. Hän asui sekä maaseudulla että aina välillä New Yorkissa. Imatra-yhdistys, *New Yorkin Uutiset* ja Kalevan Ritarit tarjosivat Kurikalle laajan tuttavaverkoston. Hän kaipasi kuitenkin vierelleen läheistä ihmistä, jonka kanssa jakaa ajatuksia. Hän oli käytännössä sopinut erosta puolisonsa kanssa, joka asui Suomessa. Kirjeessään vuodelta 1914 hän kirjoitti:

32 Linnoila 1933, 444. Kirje on päivätty 22.5.1912, mutta Linnoila jätti vastaanottajan mainitsematta. Linnoilalla oli käytössään useita Kurikan yksityiskirjeitä, joita ei löydy arkistoista. Ne oli Linnoilan mukaan osoitettu Kurikan tyttärelle, puolisolle tai sisarille.

33 Linnoila 1933, 322–323. Ajatukset ovat Kurikan kirjeestä vuodelta 1914, Linnoila ei mainitse vastaanottajaa.

34 Linnoila 1933, 320.

35 Kalemaa 1978, 230.

Vaikka aatteeni minua niin sanomattomasti lämmittää ja innostaa, vaikka tunnen itseni nykyisin nuoreksi ja elinvoimaiseksi, on elämäni toiselta puolen niin ilotonta ja persoonallisesti tyhjää, että olen kuin haudassa. Tuntuu niin kuin minä en eläisi todellista ihmiselämää. Miksikä? Siitä syystä, että en saa nauttia laisinkaan hellyyttä –. On niin kylmä tämä maailma, kun ei ole hituistakaan rakkautta nautittavana.<sup>36</sup>

## Miltä Kurikan toiminta näytti Suomesta käsin?

Tammikuussa 1913 Kurikka täytti 50 vuotta. Suomessa merkkipäivä huomattiin useassa lehdessä: osassa pikku-uutisena, osassa hieman laajemmin. *Ilkassa* kirjoitettiin eloisesti: ”Eilen täytti Matti Kurikka 50 vuotta. Kuka hän on, sitä ei tarvitse selostaa. Tulinen Inkerikko, lahjakas, uusien aatteiden kuohuva lähde. Ihanne-socialisti, jolle aatteet ja päähänapistot ovat ratkaisevia elämänarvoja. – Nykyään on Matti Kurikka sanomalehtimiehenä Amerikassa.”<sup>37</sup>

Viipurissa ilmestynyt pilalehti *Ampiainen* julkaisi vuonna 1914 nimimerkki ”Vespan” naisille suunnatun jutun Matti Kurikan uusimmasta avioliittoihanteesta. Jutussa viitataan Kurikan ihanneavioliiton perustuvan miehen ja naisen keskinäiseen sopimukseen ja sähköiseen sukupuolisointuun. Luku seitsemän on ikään kuin pyhä luku, johon avioliiton rytmi perustuu: esimerkiksi ensi tapaamisesta lapsen syntymiseen ja 9 kuukauden imetysaikaan kuluu 3 x 7 kuukautta eli 21 kuukautta. Tämä ihanneavioliitto voi jatkua vastaavasti saman kumppanin kanssa ja uusi lapsikin voi syntyä, mutta jos ”sähköistä sukupuolisointua” ei ole, niin mies voi ”tähystellä naisparvea ja jos joku nainen, joka pitää häntä sopivana vastaisen lapsensa isäksi, alkaa häntä sähköttää, solmiu hän uuden ihanneavioliiton tämän kanssa”.<sup>38</sup>

36 Linnoila 1933, 383.

37 Ilkka 25.1.1913.

38 *Ampiainen* 25.7.1914.

”Vespan” mukaan Kurikka harmitteli, ettei aika ollut vielä kypsä tällaiselle avioliitolle, mutta uskoi, että tulevaisuuden ihanneyhteiskunnassa näin olisi. ”Vespa” kuvasi Kurikan kuitenkin suunnitelleen, että naiset voisivat jo nyt perustaa

oman sointulansa, jota varten ostavat maatilaa, rakennuttavat suuren mukavan asuinrakennuksen, jossa on suuri keittiö, iso ruokahuone ja tanssisali sekä, mikä tärkeintä, paljon yksityisiä makuuhuoneita, joihin kukin nainen voi hiljaisuuteen vetäytyä – –. Sointulaan eivät pääsisi sellaiset naiset, jotka ovat vetäisheet umpisolmun, s. o. sitoutuneet elinkautiseen avioliittokontrahtiin. Mikään laki ei näet estä naista äitiytymästä milloin haluaa, kun ei vaan vietä laitonta yhdyselämää.<sup>39</sup>

Nimimerkki kertoi Kurikan etsiskelevän ihanne naisia, jotka haluaisivat perustaa tällaisen ihanneavioliittojen paratiisin. ”Vespa” totesi, että Kurikka tarjoutui paikkaan sihteeriksi, ja lisäsi irvailen, että varmaan moni muukin mies olisi valmis samaan, jos pääsisi siten ihanneavioliittoon monen naisen kanssa, jotka myös takaisivat sihteerilleen toimeentulon. Kirjoittaja näki ihanneyhteiskunnassa myös heikkouksia, esimerkiksi jos moni nainen haluaisi saman miehen tai pyhää seitsenjärjestelmää ei kyettäisi noudattamaan.<sup>40</sup> *New Yorkin Uutisia* luettiin Suomessa tarkkaan, ja Kurikan uudisajatukset kiinnostivat. ”Vespan” kirjoitus edustaa hyvin suhtautumista Kurikkaan Suomessa: tämä oli tunnettu utopisti, jonka ajatuksia ei otettu tosissaan, mutta aina ne yllättivät ja viihdyttivät.

Kurikan tekemiset kiinnostivat vanhassa kotimaassa. Hänen toimilaan oli uutisarvoa. *Aamulehti* kertoi vuosi Kurikan 50-vuotisjuhlien jälkeen, että tämä oli suunnitellut perustavansa suomalaisen armeijaosaston, jonka tehtävänä olisi avustaa Yhdysvaltoja Meksikon kukistamisessa. Yhdysvallat oli uutisen ilmestymisen aikaan sekaantunut Meksikon vallankumoukseen ja tuki maata hallinneen Victoriano Huertan syrjäyttämistä. Suomalaisista koottavan osaston johtajaksi sopi Kurikan

<sup>39</sup> *Ampiainen* 25.7.1914.

<sup>40</sup> *Ampiainen* 25.7.1914.



## Matti Ankeriaan naamat.

Hällä ompi naamaa sata  
sata naamaa kavalata.  
Täällä yksi, tuolla toinen  
yksikään ei samanmoinen.  
Joka naama nauraa, tirskuu,  
salakähmäisenä virskuu.

Matti ain' on vastasukaa,  
mikään ei lie mielenmukaan.  
Käyttää puhevuoron huiman,  
vastalauseen laittaa tuiman.  
Sitten nauraa hirnahtaa  
ja puree takaa, virnahtaa.

Kerran hauskan tanssin tanssas  
"kirkollisen" tytön kanssa,  
sanoi: kirkost' luovu sinä,  
puolueesta luovun minä.  
Luikuili ja hirnahti,  
puolueelle — virnahti.

Ei hän ole neropatti;  
ilman aikojaan vaan Matti.  
Kurkkii urkkii nurkistaan,  
hihitellen kurkistaa.  
Matilla on naamaa sata,  
sata naamaa kavalata.

Jani.



Kuva 28. Kurikka oli kiistanalainen hahmo myös Pohjois-Amerikassa. Nimimerkki "Janin" runo Ontariossa julkaistussa *Väkäleuka*-lehdessä 15.10.1914. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.

mielestä kapteeni Kock.<sup>41</sup> Tämä oli Kurikan kollega Kalevan Ritareista. Suunnitelma tuskin toteutui missään muodossa, mutta se oli hyvin kurikkamainen. Hän oli kekseliäs ideatykki, joka jakoi ideoitaan auliisti. Vastakaiku vain ei ollut aina sellaista kuin hän oli toivonut.

<sup>41</sup> *Aamulehti* 13.6.1914.